

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

ЄВДОКІМЕНКО СЕРГІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 344.3(477)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ
ВІЙСЬКОВИХ ПРОКУРАТУР В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ,
МВС України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор

Безпалова Ольга Ігорівна,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, доцент

Гаруст Юрій Віталійович,

Сумський державний університет,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства

кандидат юридичних наук

Трофімцов Владислав Анатолійович,

«Юридична компанія Льва Толстого»,

начальник юридичного департаменту

Захист відбудеться «4» липня 2017 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 в Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «2» липня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. М. Куркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В Україні нині відбуваються реформи, що торкнулися всіх сфер життя суспільства. Головною метою їх є зниження рівня злочинності, зокрема корупції, мінімізація випадків розбалансованості управлінських процесів та правове виховання населення. З огляду на це, пріоритетного значення набувають питання вироблення дієвого адміністративно-правового механізму забезпечення законності й правопорядку в державі, охорони та захисту прав і свобод громадян, законних інтересів суспільства и держави.

Однією з головних гарантій забезпечення законності є діяльність органів прокуратури, які уповноважені забезпечувати законність та правопорядок в усіх сферах суспільного життя. Створення військових прокуратур у системі органів прокуратури зумовлено об'єктивною потребою здійснення прокурорської діяльності у відповідних сферах правовідносин, що мають особливе значення для суспільства та держави. Зберігаючи за останніми провідну роль і місце основного елемента прокурорської системи, військові прокуратури доповнюють їх діяльність у тих сферах, де існує потреба у вузькопрофільному підході до виконання завдань, що покладені на органи прокуратури.

Фактична ліквідація військових прокуратур у 2012 році суттєво вплинула на мобільність та оперативне виконання завдань під час проведення антитерористичної операції на Сході держави, а отже, і на ефективність функціонування системи органів прокуратури загалом. Зважаючи на це 14 серпня 2014 року Верховною Радою України було відновлено діяльність військових прокуратур, що вимагає вироблення низки заходів стосовно запровадження усталеного підходу до становлення військових прокуратур з урахуванням політичної, соціально-економічної ситуації в державі та її окремих регіонах.

Нагальною є потреба вироблення ефективного адміністративно-правового механізму становлення військових прокуратур в Україні, що можливо досягти шляхом оптимізації адміністративного законодавства, яке регулює діяльність органів прокуратури в Україні, та підвищення ефективності практики його використання, оновлення існуючих підходів до організації діяльності військових прокуратур. Одним із необхідних кроків на цьому шляху є вироблення належної теоретичної основи діяльності органів прокуратури загалом та військової прокуратури зокрема.

Теоретико-методологічні засади проблематики правового регулювання діяльності органів прокуратури були предметом досліджень значної кількості науковців у галузях загальної теорії права, конституційного права, теорії управління, адміністративного права, зокрема С. С. Алексєєва, О. М. Бандурки, О. І. Безпалової, В. Т. Білоуса, М. М. Бурбики, А. С. Васильєва, В. В. Галуцька, Ю. В. Гаруста, Ю. М. Грошового, С. М. Гусарова, Л. М. Давиденка, О. В. Джафарової, О. Ю. Дрозда, В. В. Долежана, О. М. Єщук, П. М. Каркача, В. В. Ковальської, В. Т. Комзюка, М. В. Косюти, О. М. Куліша, К. Б. Левченко, І. М. Любімова, В. І. Малюги, А. А. Манжули, І. Є. Марочкіна, О. Р. Михайленка, М. І. Мичка, О. М. Музичука, В. М. Підгородинського, Є. М. Поповича, М. О. Потебенька, М. В. Руденка, В. А. Селезнєва, В. В. Сухоноса, К. В. Шкарупи, П. В. Шумського, С. А. Шепетька,

М. К. Якимчука. Важливу роль у становленні та розвитку теорії забезпечення і захисту прав особи засобами прокурорського нагляду відіграли роботи зарубіжних правознавців (зокрема, Х.-П. Гассера, А. Герлоха, В. Бюхнер-Удера, К. Кольяра, Ф. Люшера, Ж. Пікте, Г. Радбруха, Х. Рогермана, Д. Хессе). Однак у працях наведених вище науковців досліджуються лише окремі аспекти діяльності органів прокуратури, розкриваються сутність та особливості адміністративно-правового статусу прокуратури як цілісної системи органів. Станом на сьогодні практично відсутні комплексні дослідження, присвячені особливостям компетенції військової прокуратури у мирний час та в умовах особливого періоду, запровадження надзвичайного, воєнного стану або проведення антитерористичної операції.

Отже, важливість вироблення ефективного адміністративно-правового механізму становлення військових прокуратур, недостатня розробленість теоретичних положень щодо організації їх діяльності, недосконалість правового забезпечення у даній галузі обумовлюють актуальність комплексного дослідження широкого кола питань, пов'язаних з адміністративно-правовими засадами становлення військових прокуратур в Україні та удосконаленням адміністративного законодавства у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 р. № 14-10, пп. 1.1, 1.2 Додатку 1, пп. 8.10, 8.11 Додатку 8, п. 11.1 Додатку 11 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 роки, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, пп. 1.1, 1.5, 8.21 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2015–2019 рр., схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 24 квітня 2015 р., комплексних науково-дослідних тем Харківського національного університету внутрішніх справ: «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (державний реєстраційний номер 0113U008189), «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (державний реєстраційний номер 0113U008197).

Мета і задачі дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі аналізу чинного законодавства України, практики його реалізації та узагальнення основних положень праць науковців визначити адміністративно-правові засади становлення військових прокуратур в Україні, а також надати пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в дисертації необхідно вирішити такі *задачі*:

- здійснити історико-правовий огляд і встановити закономірності становлення та розвитку адміністративно-правового статусу військової прокуратури в Україні;
- охарактеризувати мету, завдання та принципи діяльності військових прокуратур в Україні;
- розглянути функціонально-організаційну структуру військових прокуратур в Україні;
- визначити сучасний стан та місце адміністративно-правового регулювання в системі правових засад становлення військових прокуратур в Україні;

- уточнити повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням законів в оборонно-промисловому комплексі;

- розкрити сутність повноважень військових прокуратур щодо представництва інтересів громадян і держави в судах у воєнній сфері;

- окреслити повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень;

- з'ясувати специфіку повноважень військових прокуратур при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері;

- узагальнити повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців;

- вивчити міжнародні стандарти діяльності військових прокуратур та можливості їх використання в Україні;

- надати рекомендації щодо удосконалення адміністративного законодавства, що регулює діяльність військових прокуратур в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у сфері функціонування військових прокуратур в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади становлення військових прокуратур в Україні.

Методи дослідження. Відповідно до мети та задач дослідження в роботі використано сукупність методів та прийомів наукового пізнання – як загальнонаукових, так і спеціально-наукових. Так, за допомогою *логіко-семантичного* та методу *сходження від абстрактного до конкретного* поглиблено понятійний апарат, зокрема визначено поняття мети, завдань, принципів діяльності військових прокуратур в Україні, з'ясовано особливості функціонально-організаційної структури військових прокуратур в Україні, проаналізовано правові засади діяльності військових прокуратур та визначено місце серед них адміністративно-правового регулювання (підрозділи 1.2 – 1.4). Використання *порівняльно-правового* методу та *інформаційного* підходу дозволило проаналізувати процеси становлення та розвитку адміністративно-правового статусу військових прокуратур, міжнародні стандарти діяльності військових прокуратур та визначити можливості їх використання в Україні (підрозділи 1.1 та 3.1). Методи *класифікації*, *системно-функціональний* та *системно-структурний* надали можливість запропонувати підхід до визначення системи завдань військових прокуратур в Україні, окреслення базових принципів їх діяльності, виокремлення повноважень військових прокуратур та аналізу особливостей адміністративно-правового механізму їх реалізації (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1 – 2.5). Метод *статистичного аналізу* дозволив ознайомитися з офіційно-статистичними матеріалами, звітами Генеральної прокуратури України, в тому числі військової прокуратури, та встановити особливості різних напрямів діяльності військової прокуратури (підрозділи 2.1 – 2.5). *Індуктивний* метод покладено в основу вироблення пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення адміністративного законодавства, яке регулює діяльність військових прокуратур в Україні (підрозділ 3.2).

Нормативною основою дослідження є Конституція України, чинні законодавчі та

підзаконні нормативно-правові акти, проекти нормативних актів, що закріплюють адміністративно-правовий статус військових прокуратур в Україні та регулюють їх діяльність. Було також використано законодавство зарубіжних країн, досвід яких щодо правового регулювання статусу військових прокуратур може бути використаний в Україні. *Емпіричну основу дослідження* становлять узагальнення практичної діяльності Генеральної прокуратури України та військових прокуратур зокрема, довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших спроб комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досягнень науки адміністративного права визначити сутність та особливості адміністративно-правових засад становлення військових прокуратур в Україні в умовах реформування системи правоохоронних органів та виробити авторське бачення шляхів їх оптимізації. У результаті проведеного дослідження розроблено низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Зокрема:

вперше:

- визначено місце адміністративно-правового регулювання в системі правових засад діяльності військової прокуратури, яке виражається в тому, що адміністративно-правові норми: 1) визначають систему органів військової прокуратури, їх місце в системі органів прокуратури зокрема та в системі правоохоронних органів у цілому; 2) закріплюють адміністративно-правовий статус органів військової прокуратури, зокрема їх завдання та функції, принципи діяльності, коло повноважень, особливості реалізації наданих повноважень та специфіку юридичної відповідальності посадових осіб; 3) визначають особливості участі органів військової прокуратури в адміністративних правовідносинах, зокрема під час взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення законності та правопорядку в державі та окремими громадянами; 4) встановлюють систему критеріїв та показників ефективності діяльності органів військової прокуратури; 5) регламентують особливості кадрового, матеріально-технічного, інформаційного, фінансового забезпечення діяльності органів військової прокуратури;

- з'ясовано специфіку адміністративно-правового механізму реалізації повноважень військових прокуратур, зміст якого утворюють відповідні форми управлінської діяльності (організаційно-управлінська форма; нормативно-документальна форма; форма безпосереднього керівництва реалізацією повноважень; методично-аналітична форма);

- розглянуто особливості повноважень військових прокуратур при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері, а також зміст відповідного адміністративно-правового механізму їх реалізації; проаналізовано основні форми адміністративно-правового забезпечення реалізації військовими прокурорами повноважень щодо запобігання та протидії корупції; окреслено організаційно-правові заходи, які мають здійснювати органи військової прокуратури щодо підвищення ефективності роботи в цьому напрямі;

- запропоновано розробити проекти наказів Генерального прокурора України

«Про затвердження Положення про органи військової прокуратури», «Про порядок проходження військової служби в органах військової прокуратури», «Про організацію роботи органів військової прокуратури щодо нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців, додержанням законів з цих питань у військових формуваннях», визначено їх структуру та основні положення;

удосконалено:

– підхід до з'ясування мети діяльності військової прокуратури України, в основу якого покладено співвідношення загальної мети, що поставлена перед прокуратурою як системою органів, та спрямованості діяльності військової прокуратури; встановлено, що завдання діяльності військової прокуратури поділяються на: а) загальні, виконанням яких органи військової прокуратури займаються в мирний час; б) спеціальні, виконання яких покладено на органи військової прокуратури в умовах особливого періоду, запровадження надзвичайного, воєнного стану або проведення антитерористичної операції; розкрито зміст принципів діяльності військової прокуратури з урахуванням специфіки її діяльності;

– характеристику особливостей функціонально-організаційної структури військової прокуратури в Україні, яку надано з урахуванням принципів побудови управлінських систем та специфіки діяльності даного органу; встановлено, що ознакою функціонально-організаційної структури військової прокуратури є поєднання принципів лінійності (ієрархічності або прямого підпорядкування) та функціонального принципу, з дотриманням якого відбувається планування діяльності лінійних підрозділів;

– наукові положення про те, що ефективність та дієвість реалізації повноважень військового прокурора щодо представництва прав громадян та інтересів держави у воєнній сфері в судах залежить від правильності визначення ним змісту вказаних прав та інтересів, що передбачає належний рівень знань та досвід роботи на посадах прокурорів відповідних управлінь (відділів); у зв'язку з цим сформульовано пропозиції щодо подальшого підвищення якості кадрової роботи в органах військової прокуратури;

– наукове розуміння міжнародних стандартів діяльності військових прокуратур, що дозволило дійти висновку про відсутність єдиних стандартів як щодо функціональної структури військової прокуратури, так і щодо організації її діяльності; сформульовано пропозиції щодо врахування в національному адміністративному законодавстві досвіду зарубіжних країн, що дозволить створити умови для підвищення ефективності діяльності органів військової прокуратури щодо забезпечення законності та правопорядку у військовій сфері, а також у ході проведення антитерористичних заходів;

дістали подальшого розвитку:

– характеристика становлення та розвитку адміністративно-правового статусу органів військової прокуратури, що дозволило з'ясувати передумови створення військової прокуратури, розглянути основні організаційні форми її існування, проаналізувати повноваження, якими вона була наділена на різних історичних етапах, та запропонувати шляхи підвищення ефективності реалізації положень адміністративного законодавства, яке визначає правовий статус військової прокуратури;

– зміст адміністративно-правового статусу військових прокуратур у контексті реалізації ними повноважень у сфері оборонно-промислового комплексу; з урахуванням специфіки функцій управління проаналізовано складові адміністративно-правового

механізму реалізації військовими прокуратурами наданих їм повноважень у сфері оборонно-промислового комплексу;

– основні напрями адміністративно-правового забезпечення реалізації повноважень органами військової прокуратури при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень; уточнено особливості механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації зазначених повноважень військових прокуратур;

– наукові положення щодо адміністративно-правового механізму гарантування прав і свобод військовослужбовців, з'ясовано місце військових прокурорів у зазначеному механізмі; окреслено основні цілі діяльності органів військової прокуратури щодо здійснення нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційному дослідженні висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – в ході подальшого опрацювання проблемних питань адміністративно-правового забезпечення діяльності військових прокуратур в Україні (акти впровадження Науково-дослідного інституту публічного права та Національної академії внутрішніх справ);

– *правотворчості* – для удосконалення чинних нормативно-правових актів і розроблення проектів законодавчих та підзаконних правових актів, що сприятиме поліпшенню правового регулювання діяльності військових прокуратур в Україні (довідка Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності діяльності військових прокуратур в Україні (акт впровадження Військової прокуратури Маріупольського гарнізону сил антитерористичної операції);

– *навчальному процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Судові та правоохоронні органи України»; вони вже використовуються в ході проведення занять із зазначених дисциплін у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Їх враховано у навчально-методичних розробках, підготовлених за участю автора (акт впровадження Харківського національного університету внутрішніх справ).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки були оприлюднені дисертантом на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема: «Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України» (Харків, 2015); «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (Харків, 2015); «Теоретичні аспекти організації досудового розслідування» (Харків, 2015), «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2015), «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції» (Харків, 2016), «Національні та міжнародні механізми захисту прав людини» (Харків, 2016).

Публікації. Основні результати дослідження викладено в шести статтях, опублікованих у фахових виданнях України та науковому періодичному виданні іншої держави, а також шести тезах наукових повідомлень на науково-практичних

конференціях.

Структура дисертації складається зі вступу, трьох розділів, які містять 11 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 204 сторінки. Список використаних джерел складається із 367 найменувань і займає 39 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються її зв'язок з науковими планами та програмами, мета і задачі, об'єкт і предмет, окреслюються методи дослідження, вказується на наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наводяться дані про їх апробацію, а також структуру дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові засади діяльності військових прокуратур в Україні» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Історико-правовий огляд становлення адміністративно-правового статусу військової прокуратури в Україні»* окреслено історичні періоди становлення військової прокуратури (у різних її організаційних формах). Виокремлено чотири взаємопов'язані та взаємообумовлені етапи становлення адміністративно-правового статусу військової прокуратури: 1) з часів Київської Русі до 1921 р.; 2) радянський період (1922 – 1990 рр.); 3) період незалежності України (1991 – 2013 рр.); 4) сучасний етап розвитку української державності (2014 р. – сьогодні). Охарактеризовано кожен із наведених етапів, що дозволило з'ясувати особливості процесу трансформації військової прокуратури, охарактеризувати специфіку її адміністративно-правового статусу, розглянути особливості розвитку адміністративного законодавства, яке регламентувало основні напрями діяльності військової прокуратури.

Аргументовано, що відновлення діяльності військової прокуратури в системі органів прокуратури у 2014 р. було викликано змінами в суспільно-політичному житті України, зумовлено появою нових загроз належному функціонуванню усіх сфер суспільного життя, у тому числі сфері оборонно-промислового комплексу, вирішити які у повному обсязі спеціалізовані прокуратури з нагляду за додержанням законів у військових формуваннях не були здатні, зважаючи на особливості їх територіальної структури та адміністративно-правового статусу. У зв'язку з цим виникла потреба у створенні системи військових прокуратур за екстериторіальним принципом, що дозволило забезпечити максимальне наближення до структури і дислокації піднаглядних військових формувань та органів їх управління. У результаті було створено військово-формування з правоохоронними функціями, яке однаково ефективно здатне виконувати покладені на нього завдання в умовах як мирного часу, так і запровадження особливого періоду.

У *підрозділі 1.2 «Мета, завдання та принципи діяльності військових прокуратур в Україні»* розкрито зміст цільового блоку адміністративно-правового статусу військової прокуратури, який складається з мети, завдань, функцій та принципів діяльності даного органу. Метою діяльності військової прокуратури визначено забезпечення верховенства закону, законності та правопорядку у військових формуваннях та оборонно-промисловому комплексі держави, захист інтересів суспільства і держави у сфері

оборони, захист прав і свобод військовослужбовців. Підкреслено, що мета діяльності військової прокуратури зумовлена адміністративно-правовим статусом даного органу, місцем у системі органів прокуратури, а також призначенням як правоохоронного органу.

Обґрунтовано доцільність класифікації завдань діяльності військової прокуратури на загальні та спеціальні, що зумовлено тим, чи здійснюють свою діяльність органи військової прокуратури в мирний час або в умовах особливого періоду, запровадження надзвичайного, воєнного стану або проведення антитерористичної операції. Показано, що загальні завдання поділяються на основні, які є логічним відображенням мети створення та функціонування військової прокуратури, та додаткові, виконання яких створює належні умови для ефективного виконання основних завдань (тобто мають характер забезпечення). Наведено перелік завдань у рамках кожної із запропонованих груп. Встановлено, що загальні та спеціальні завдання діяльності органів військової прокуратури є взаємодоповнюючими та взаємозалежними.

Доведено доцільність класифікації принципів організації діяльності військової прокуратури на дві групи: 1) загальні принципи, з урахуванням яких має будуватися діяльність усіх органів прокуратури (знайшли своє відображення в ст. 3 Закону України «Про прокуратуру»); 2) спеціальні принципи, які формуються з урахуванням специфіки діяльності саме органів військової прокуратури. До числа спеціальних принципів діяльності військової прокуратури включено такі принципи: розмежування компетенції з територіальними прокуратурами; планування; контролю і перевірки виконання; предметний; зональний; ініціативи прокурора під час проведення перевірок; вироблення пріоритетних напрямів діяльності; взаємної змінюваності працівників військової прокуратури; персональної відповідальності працівника військової прокуратури. Охарактеризовано зазначені принципи.

У підрозділі 1.3 «Функціонально-організаційна структура військових прокуратур України» з'ясовано, що на відміну від територіального принципу, характерного для розміщення регіональних та місцевих прокуратур, військові прокуратури знаходяться там, де дислокуються війська, а їх структура і штати повністю відповідають структурі і дислокації військ у межах відповідних військових гарнізонів. У зв'язку з цим аргументовано, що в Україні під час формування структури військової прокуратури одночасно застосовано територіальний та функціональний принципи, принцип ієрархічності та прямого підпорядкування. Завдяки їх вдалому поєднанню в структурі військової прокуратури вдалося досягти оптимального поєднання підпорядкованості елементів системи органів військової прокуратури зі збереженням спеціалізації їх діяльності.

Встановлено, що застосування лінійно-функціонального принципу під час формування структури військової прокуратури відбувається з урахуванням таких напрямів роботи керівників цих прокуратур: 1) здійснення організаційно-управлінських повноважень, виконання поточних і перспективних завдань очолюваної військової прокуратури; 2) представницька діяльність; 3) діяльність у сфері запобігання та протидії злочинності і корупції; 4) виконання обов'язків, пов'язаних із реалізацією наглядової функції.

Обґрунтовано, що внутрішня структура органів військової прокуратури в Україні

сформована за лінійно-функціональним принципом (стосовно її великих складових, таких як Генеральна прокуратура України, військові прокуратури регіонів та військові прокуратури гарнізонів) та лінійним (стосовно її більш дрібних елементів внутрішньої побудови, таких як окремі відділи та управління).

У підрозділі 1.4 «Правові засади діяльності військових прокуратур в Україні та місце серед них адміністративно-правового регулювання» зроблено висновок, що під правовими засадами діяльності військової прокуратури розуміється сукупність правових норм, що закріплюються у відповідних нормативно-правових актах, які визначають адміністративно-правовий статус органів військової прокуратури, упорядковують правовідносини, що виникають у процесі виконання ними обов'язків в умовах мирного часу та запровадження особливого періоду.

Аргументовано, що у зв'язку зі специфічним адміністративно-правовим статусом військової прокуратури в системі органів прокуратури весь масив нормативно-правових актів можливо умовно поділити на загальні (тобто ті, що використовуються всіма прокуратурами незалежно від спеціалізації) та спеціальні (використання яких безпосередньо стосується виключно діяльності військової прокуратури). Розкрито зміст окремих нормативно-правових актів та запропоновано шляхи оптимізації правових засад діяльності військової прокуратури в Україні.

Показано, що особливе місце норм адміністративного законодавства в системі правових засад діяльності органів військової прокуратури зумовлено їх імперативним характером, тим, що за їх допомогою упорядковуються державно-владні правовідносини, що виникають під час організації діяльності органів військової прокуратури, відбувається розмежування їх компетенції з територіальними прокуратурами, окреслюється коло заходів щодо зміцнення законності та правопорядку у військових формуваннях та оборонно-промисловому комплексі держави та визначається адміністративно-правовий механізм їх реалізації.

Розділ 2 «Повноваження військових прокуратур в Україні та адміністративно-правовий механізм їх реалізації» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням законів у оборонно-промисловому комплексі» аргументовано, що військово-оборонна сфера держави, в тому числі діяльність у сфері оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК), виступає предметно-галузеву ознакою для виділення в системі органів прокуратури військових прокуратур. Дана ознака забезпечує внутрішнє розмежування повноважень прокуратур між собою, визначає та уточнює їх компетенцію, а також слугує підставою при вирішенні спорів про підвідомчість.

Встановлено, що військові прокуратури у сфері ОПК реалізують дві основні функції, які обумовлені характером порушення законодавства: а) підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, порушених унаслідок вчинення кримінальних порушень у сфері службової діяльності службовими особами органів та установ ОПК; б) представництво інтересів держави у сфері ОПК в суді у випадках, визначених законом. Для виконання цих функцій прокурори військових прокуратур наділяються відповідними повноваженнями. Розкрито зміст зазначених повноважень.

Доведено, що специфіка реалізації наданих військовим прокуратурам повноважень пов'язується не з їх змістом, який у силу Закону України «Про прокуратуру» є однаковим для всіх органів прокуратури, а з чинниками, які покладено в основу їх формування як окремих структурних складових системи прокуратури України. До числа таких чинників віднесено: а) організаційний – забезпечує формування структури та системи управління військовими прокуратурами щодо реалізації такого напрямку їх діяльності, як здійснення нагляду за додержанням і застосуванням законів у ОПК; б) територіальний – розподіляє територіальну підвідомчість (регіон, гарнізон) між різними військовими прокуратурами щодо здійснення нагляду за суб'єктами ОПК, які знаходяться на відповідній території; в) предметний – визначає можливість військових прокуратур здійснювати виконання відповідної функції прокуратури України в окремій сфері державного управління (діяльності Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів, а також у сфері ОПК держави).

У підрозділі 2.2 *«Повноваження військових прокуратур щодо представництва інтересів громадян і держави у воєнній сфері в судах»* акцентовано увагу на тому, що належне адміністративно-правове забезпечення організації діяльності військових прокуратур є умовою законного наділення та правомірного використання прокурорами повноважень щодо представництва інтересів громадян і держави у воєнній сфері в судах. Доведено, що даний напрям діяльності військових прокуратур за своєю правовою природою має адміністративно-правовий характер.

Охарактеризовано елементи, які входять до структури правовідносин, що виникають при вчиненні військовим прокурором дій щодо захисту інтересів особи, держави у воєнній сфері: а) суб'єкти здійснення такої діяльності, які можна поділити на суб'єктів активної поведінки (військовий прокурор) та суб'єктів пасивної поведінки (особа та держава); б) об'єкти, які становлять зміст прав осіб або інтересів держави у воєнній сфері, з приводу яких військові прокурори можуть реалізовувати свої повноваження; в) відповідні юридичні акти. Розкрито особливості реалізації змісту зазначених елементів.

Зроблено висновок, що з метою створення умов для ефективної та дієвої реалізації функції представництва військовими прокурорами інтересів громадян і держави у воєнній сфері в судах слід приділити увагу адміністративно-правовому та організаційному забезпеченню вказаного напрямку діяльності органів військової прокуратури. Зокрема, наголошено на необхідності вироблення ефективного адміністративно-правового механізму недопущення зловживання прокурором своїми повноваженнями в частині захисту під виглядом державних інтересів у воєнній сфері власних інтересів керівників державних підприємств, установ чи організацій, командування військових частин, з'єднань та інших військових формувань, тобто недопущення виникнення корупційних ризиків у діяльності військових прокуратур.

У підрозділі 2.3 *«Повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень»* наголошено, що повноваження військових прокуратур щодо здійснення нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування, є проявом дії системи стримування та противаг, який притаманний

демократичному суспільству.

Адміністративно-правове забезпечення реалізації повноважень військових прокуратур щодо нагляду за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, визначено як допоміжний засіб реалізації цієї конституційної функції прокуратури України, оскільки воно безпосередньо пов'язано з підвищенням ефективності діяльності органів військової прокуратури в означеному напрямку, створює умови для дотримання законності під час здійснення уповноваженими органами державної влади оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування, дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб – учасників кримінального провадження.

Встановлено, що особливість механізму адміністративно-правового забезпечення реалізації повноважень військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, полягає в наступному: 1) правильне визначення об'єкта та предмета прокурорського нагляду, що забезпечується завдяки організаційним заходам; 2) здійснення повноважень способом, визначеним процесуальним та іншими законами, що забезпечується завдяки контрольним заходам; 3) правильний, відповідно до конкретного предмета нагляду, вибір форм та методів наглядової діяльності, що забезпечується завдяки методичним заходам; 4) належне оформлення результатів реалізації повноважень у цій сфері та вжиття заходів щодо удосконалення відповідної наглядової діяльності, що забезпечується завдяки заходам нормативного та документального характеру.

У підрозділі 2.4 «Повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері» зроблено висновок, що основними формами адміністративно-правового забезпечення реалізації військовими прокурорами повноважень при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері є: організаційна, контрольна, облікова, нормативно-документальна, методична. Надано характеристику кожної форми.

Розкрито зміст діяльності військових прокурорів усіх рівнів щодо координації діяльності підрозділів Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, військової контррозвідки Служби безпеки України та інших правоохоронних органів у частині дотримання вимог антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері, забезпечення належної взаємодії з цих питань з територіальними прокурорами. Зроблено висновок, що передбачені в законодавстві повноваження з питань запобігання та протидії корупції, якими наділені військові прокурори, в цілому достатні для забезпечення дисципліни та законності у воєнній сфері, але питання координації діяльності правоохоронних органів потребує нових підходів, у тому числі і в частині оновлення нормативної бази, забезпечення подальшої спеціалізації військових прокурорів.

Аргументовано, що з метою підвищення ефективності реалізації військовими прокурорами наданих їм повноважень у сфері запобігання та протидії корупції існує потреба в розробленні та періодичному оновленні відповідних наказів Генерального прокурора України, які регламентують форми реалізації повноважень військових

прокуратур у цій сфері; виданні методичних рекомендацій з означених питань; удосконаленні системи інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності військових прокурорів щодо запобігання та протидії корупції у воєнній сфері.

У підрозділі 2.5 «Повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців» акцентовано увагу на тому, що при здійсненні нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців військові прокурори реалізують свої повноваження у двох формах (опосередкована чи безпосередня). Це залежить від того, чи становлять права і свободи військовослужбовців при здійсненні нагляду безпосередній його предмет, а саме: здійснення правозахисної діяльності військовими прокурорами щодо забезпечення дотримання прав та свобод цієї категорії осіб, чи їх захист забезпечується в межах виконання якоїсь іншої основної функції органів військової прокуратури. Наголошено, що залежно від форми (опосередкована чи безпосередня) захисту конституційних прав і свобод військовослужбовців військові прокурори повинні використовувати відповідні владні повноваження та застосовувати чітко визначене коло форм та методів діяльності, а їх ефективній реалізації буде сприяти опрацювання методичних рекомендацій з означеного предмета прокурорського нагляду.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правових засад становлення військових прокуратур в Україні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Міжнародні стандарти діяльності військових прокуратур та можливості використання їх в Україні» розкрито зміст міжнародно-правових стандартів діяльності як органів прокуратури в цілому, так і органів військової прокуратури зокрема, що були розроблені на рівні Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, Європейського Союзу, Міжнародної асоціації прокурорів. Проведений аналіз зазначених документів дозволив дійти висновку про наявність чіткої системи гарантій, які надаються органам військової прокуратури та їх працівникам для виконання покладених на них обов'язків, наявність ефективного адміністративно-правового механізму їх забезпечення. Розкрито зміст зазначених гарантій.

З огляду на особливий об'єкт регулювання – військову сферу досліджено адміністративно-правовий статус військових прокуратур у державах з розвиненим військовим потенціалом (зокрема, в Ізраїлі).

Аргументовано важливість урахування в адміністративному законодавстві положень окремих міжнародно-правових актів, які містять стандарти діяльності військової прокуратури, зокрема в частині регламентації етичних норм і правил професійної діяльності та поведінки працівників органів військової прокуратури, оптимізації процедур атестації, формування кадрового резерву для висунення на вищестоящі посади та накладення дисциплінарних стягнень.

У підрозділі 3.2 «Удосконалення адміністративного законодавства, що регулює діяльність військових прокуратур в Україні» зважаючи на те, що на рівні підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують діяльність військової прокуратури, мета, завдання та принципи діяльності даного органу не знайшли свого закріплення, розроблено пропозиції щодо оптимізації законодавства, зокрема шляхом видання наказів Генерального прокурора України «Про затвердження Положення про органи військової прокуратури» та «Про порядок проходження військової служби в органах військової

прокуратури».

Аргументовано доцільність включення до відповідних наказів Генерального прокурора України положень, які б відображали та закріплювали основні форми прояву адміністративно-правового механізму реалізації повноважень військових прокуратур (організаційно-управлінську; нормативно-документальну; безпосереднє керівництво реалізацією повноважень; методично-аналітичну).

Акцентовано увагу на тому, що організація ефективної наглядової діяльності військових прокуратур за дотриманням прав і свобод військовослужбовців потребує свого окремого нормативно-правового забезпечення на рівні наказу Генерального прокурора України «Про організацію роботи органів військової прокуратури щодо нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців, додержанням законів з цих питань у військових формуваннях».

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад становлення військових прокуратур в Україні в умовах реформування системи правоохоронних органів, надано науково обґрунтовані пропозиції щодо їх оптимізації.

З'ясовано історичні передумови створення військової прокуратури. Розглянуто повноваження органів, що існували в різні часи на території нашої держави та виконували функції військової прокуратури. Аргументовано, що військова прокуратура, історія функціонування якої налічує майже 300 років у різних організаційних формах, має значний досвід організації власної діяльності у сфері забезпечення законності та правопорядку у воєнній сфері. Створюючись як орган вищого нагляду у військах, вона на різних етапах свого розвитку за обсягом своїх функцій виступала органом державного управління, виконувала обов'язки органу військової юстиції, який знаходився у підпорядкуванні органів військового управління. Вивчення історичних особливостей становлення та функціонування військової прокуратури дозволило виокремити як спільні підходи до організації її діяльності, так і характерні відмінності, що були притаманні особливостям адміністративно-правового регулювання на різних етапах. Запропоновано шляхи оптимізації діяльності військової прокуратури в Україні сучасного зразка, зокрема в частині уточнення її адміністративно-правового статусу.

Підкреслено, що мета діяльності військової прокуратури зумовлена адміністративно-правовим статусом даного органу, місцем у системі органів прокуратури, а також призначенням як правоохоронного органу.

Запропоновано класифікацію завдань діяльності військової прокуратури на: а) загальні, виконання яких органи військової прокуратури займаються в мирний час; б) спеціальні, виконання яких покладено на органи військової прокуратури в умовах особливого періоду, запровадження надзвичайного, воєнного стану або проведення антитерористичної операції. Загальні завдання поділяються на основні завдання, які є логічним відображенням мети створення та функціонування військової прокуратури, та додаткові, виконання яких створює умови для ефективного виконання основних завдань.

Наведено перелік завдань у рамках кожної із запропонованих груп.

Принципи організації діяльності військової прокуратури визначено як закріплені в законодавстві України основні правила та вимоги, що покладені в основу організаційно-функціональної структури військової прокуратури, визначають механізм реалізації органами військової прокуратури та їх посадовими особами покладених на них функцій та прийняття управлінських рішень. Сформульовано перелік зазначених принципів та розкрито їх зміст.

Аргументовано, що базовими критеріями для формування структури органу державної влади є: територія, на якій цей орган уповноважений реалізовувати надані йому функції (територіальний принцип), коло напрямів діяльності даного органу (функціональний принцип). Визначено, що військова прокуратура в організації власної діяльності має певні особливості, зумовлені її системно-структурною побудовою, а також об'єктами, що їй піднаглядні та через які здійснюється реалізація владних повноважень. Ознакою функціонально-організаційної структури військової прокуратури в Україні визначено поєднання принципів лінійності (ієрархічності або прямого підпорядкування) та функціонального принципу, з дотриманням якого відбувається планування діяльності лінійних підрозділів. Розкрито зміст діяльності структурних підрозділів органів військової прокуратури.

Проведений аналіз правових засад діяльності військової прокуратури дозволив дійти висновку, що сучасний стан нормативно-правового регулювання діяльності військової прокуратури України є недостатньо високим. Наголошено, що основними недоліками є: 1) розпорошеність нормативно-правового визначення повноважень органів військової прокуратури; 2) нечіткість та безсистемність регулювання окремих повноважень органів військової прокуратури; 3) відсутність чіткого переліку вимог до посади військового прокурора; 4) безсистемність регулювання процесу взаємодії органів військової прокуратури України з іноземними аналогічними державними структурами. Запропоновано перспективні шляхи усунення виявлених недоліків.

Встановлено, що ефективність діяльності органів військової прокуратури залежить, серед іншого, від стану правового регулювання відносин, безпосереднім учасником яких є зазначені органи. Особливе місце в системі вказаних відносин відводиться адміністративно-правовим відносинам. Наведене свідчить про важливість вироблення якісного адміністративно-правового регулювання як етапу становлення органів військової прокуратури, так і різноманітних аспектів діяльності зазначених органів щодо виконання покладених на них завдань. Доведено, що в системі правових засад діяльності органів військової прокуратури особлива регулююча роль відводиться нормам адміністративного законодавства, за допомогою яких визначається система органів військової прокуратури, закріплюється адміністративно-правовий статус органів військової прокуратури, упорядковується участь органів військової прокуратури в адміністративних правовідносинах, встановлюється система критеріїв та показників ефективності діяльності органів військової прокуратури, визначаються особливості кадрового, матеріально-технічного, інформаційного, фінансового забезпечення їх діяльності.

З'ясовано структуру та особливості функціонування такого об'єкта прокурорського нагляду, як оборонно-промисловий комплекс. Проведений аналіз

дозволив охарактеризувати специфіку повноважень військових прокуратур щодо виконання покладених на них функцій у цій сфері. Встановлено, що увага військових прокуратур повинна бути зосереджена на: забезпеченні інтересів держави щодо виконання оборонного замовлення; фактах вчинення кримінальних правопорушень на об'єктах оборонно-промислового комплексу чи у зв'язку з виконанням оборонного замовлення; правомірності здійснення окремими підприємствами діяльності з предметами, що використовуються в оборонно-промисловому комплексі, додержанні цими підприємствами вимог бюджетного законодавства. Розглянуто два напрями реалізації повноважень військових прокуратур у сфері оборонно-промислового комплексу: 1) відкриття кримінальних проваджень за ознаками злочинів, вчинених посадовими, службовими та іншими особами суб'єктів та підприємств сфери оборонно-промислового комплексу; 2) виявлення та усунення порушень законодавства у вказаній сфері, завдяки тим формам реагування прокурора (позов, заява, подання), через які реалізуються його владні повноваження. Аргументовано, що специфіка реалізації військовими прокуратурами повноважень у сфері ОПК стосується, переважно, не самого змісту (переліку наданих прав) та характеру (контрольно-наглядової та правоохоронної діяльності) правових можливостей цих органів, а конкретного змісту виконуваних ними завдань. Це зумовлено тим, що діяльність військових прокуратур відбувається щодо особливого об'єкта (діяльність уповноважених суб'єктів військової і оборонної сфери) та специфічного предмета прокурорського нагляду (дотримання законності та правопорядку в оборонно-промисловому комплексі держави).

Розглянуто форми реалізації повноважень військових прокуратур щодо представництва інтересів громадян і держави в судах у воєнній сфері. Визначено, що невід'ємними умовами належного здійснення військовими прокурорами представницької діяльності є: а) здійснення внутрішньовідомчого контролю з боку керівників військових прокуратур відповідних рівнів за дотриманням вимог закону при поданні військовими прокурорами позовів на захист прав особи та інтересів держави; б) наявність методичного забезпечення відповідної діяльності, в тому числі проведення заходів щодо підвищення кваліфікації військових прокурорів. Аргументовано, що ефективна реалізація функції військових прокуратур щодо представництва інтересів громадян і держави в судах у воєнній сфері потребує впровадження адміністративно-правового механізму реалізації цієї функції.

Визначено, що за своїм змістом повноваження військових прокурорів при виконанні функції нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування, повинні створювати умови саме для перевірки законності проведення відповідного оперативно-розшукового заходу або слідчої дії, прийняття відповідного рішення, а не контролю за їх доцільністю з позиції оперативно-розшукової чи криміналістичної тактики. Наведене передбачає чітке, системне та послідовне формування у відповідних підзаконних нормативно-правових актах, внутрішніх актах (наприклад, посадових інструкціях, функціональних обов'язках), якими впорядковуються повноваження військових прокурорів, спрямування на здійснення: а) саме нагляду, а не, наприклад, процесуального керівництва; б) провадження нагляду саме за законністю оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування з позиції точного і неухильного дотримання уповноваженими

особами відповідних правоохоронних органів законів, що регламентують дані види правозастосовної діяльності. Окреслено заходи адміністративно-правового забезпечення реалізації повноважень органів військової прокуратури в досліджуваній сфері.

Основними формами реалізації прокурорами військових прокуратур повноважень при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері визначено такі: 1) підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях про корупційні правопорушення, за які законом встановлено кримінальну відповідальність; 2) представництво інтересів держави в суді у випадках, визначених законом, з підстав завдання шкоди цим інтересам внаслідок вчинення особою корупційного правопорушення; 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання з приводу протидії, запобігання або розслідування кримінальних правопорушень з ознаками корупції. Розкрито зміст зазначених форм. Акцентовано увагу на координаційній ролі військових прокуратур у сфері протидії корупції та пріоритетних напрямках діяльності щодо виявлення та усунення причин і умов, що сприяли вчиненню корупційних правопорушень, у тому числі у військовій сфері. Визначено шляхи підвищення ефективності реалізації військовими прокурорами наданих їм повноважень у сфері запобігання та протидії корупції.

Наголошено, що основними цілями військово-прокурорського нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців є: захист прав і свобод військовослужбовців; забезпечення законності при проходженні військової служби; забезпечення безумовного виконання вимог закону всіма посадовими військовими особами при реалізації підлеглими своїх прав і свобод; захист інтересів суспільства і держави, що охороняються законом, у питаннях оборони, а також запобігання порушенням вимог законодавства про права і свободи військовослужбовців. Запропоновано завдання діяльності військових прокуратур у сфері нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців поділити на загальні, спеціальні та приватні.

Розкрито зміст основних міжнародних документів, які закріплюють стандарти діяльності як органів прокуратури в цілому, так і органів військової прокуратури зокрема. Проведений аналіз зазначених документів дозволив дійти висновку про наявність чіткої системи гарантій, які надаються органам військової прокуратури та їх працівникам для виконання ними покладених на них обов'язків, наявність ефективного адміністративно-правового механізму їх забезпечення. Розкрито зміст зазначених гарантій. Аргументовано важливість урахування в національному адміністративному законодавстві положень окремих міжнародно-правових актів, які містять стандарти діяльності військової прокуратури.

Для удосконалення адміністративного законодавства, що регулює діяльність військових прокуратур, запропоновано внести доповнення до окремих нормативно-правових актів, якими: а) уточнити адміністративно-правовий статус військової прокуратури; б) закріпити основні форми та методи роботи військової прокуратури; в) деталізувати критерії оцінювання ефективності діяльності військової прокуратури, особливості моніторингу їх діяльності та шляхи взаємодії з іншими правоохоронними органами; г) уточнити повноваження військових прокуратур щодо здійснення нагляду за

додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів суб'єктами, які беруть участь у забезпеченні обороноздатності держави, їх посадовими особами в особливий період, у разі введення воєнного стану або в умовах проведення антитерористичної операції.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Євдокіменко С. А. Принципи організації діяльності органів військової прокуратури в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3 (66). С. 144–152.

2. Євдокіменко С. А. Цілі, завдання та напрями діяльності військової прокуратури у сфері нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5-2. Т. 2. С. 96–100.

3. Євдокименко С. А. Вплив особливостей правового статусу військових прокуратур на реалізацію ними повноважень при здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням законів у сфері оборонно-промислового комплексу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 29. Ч. 2. Т. 1. С. 96–100.

4. Евдокименко С. А. Организационная и функциональная структура военных прокуратур в Украине. *Право и политика*. 2015. № 2. С. 127–131. (Киргизька Республіка).

5. Євдокіменко С. А. Щодо реалізації повноважень військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять ОРД та досудове слідство. *Митна справа*. 2015. № 4 (100). Ч. 2. С. 134–141.

6. Євдокіменко С. А. Взаємодія військових прокуратур з іншими органами державної влади України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 1. Том 3. С. 7–12.

7. Євдокіменко С. А. Щодо визначення мети діяльності військової прокуратури як невід'ємного елемента сутності військово-прокурорського нагляду. *Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України: матеріали наук.-практ. конф.* (Харків, 15 квіт. 2015 р.). Х.: МВСУ, ХНУВС. 2015. С. 69–71.

8. Євдокіменко С. А. Військові прокуратури як суб'єкти захисту прав і свобод військовослужбовців. *Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ: матеріали круглого столу* (Київ, 14 трав. 2015 р.). К.: НАВС. 2015. С. 87–89.

9. Євдокіменко С. А. Повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням законів у сфері оборонно-промислового комплексу. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (Харків, 20 листоп. 2015 р.). Х.: ХНУВС. 2015. С. 48–52.

10. Євдокіменко С. А. Окремі аспекти реалізації повноважень військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень. *Теоретичні аспекти організації досудового розслідування: матеріали*

всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 4 груд. 2015 р.). Х.: ХНУВС. 2015. С. 341–343.

11. Євдокіменко С. А. Особливості здійснення військовими прокуратурами нагляду за додержанням і застосуванням законів у сфері оборонно-промислового комплексу. *Національні та міжнародні механізми захисту прав людини: тези доп. всеукр. круглого столу* (Харків, 2 квіт. 2016 р.). Х.: МВСУ ХНУВС, 2016. С. 175–178.

12. Євдокіменко С. А. Напрями реалізації військовими прокуратурами їх повноважень щодо запобігання та протидії корупції. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф.* (Харків, 15 квіт. 2016 р.). Х.: МВСУ ХНУВС, 2016. С. 71–74.

АНОТАЦІЯ

Євдокіменко С. А. Адміністративно-правові засади становлення військових прокуратур в Україні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено визначенню особливостей адміністративно-правових засад становлення військових прокуратур в Україні. Розглянуто особливості функціонально-організаційної структури військових прокуратур в Україні. Визначено сучасний стан та місце адміністративно-правового регулювання в системі правових засад становлення військових прокуратур в Україні.

Уточнено повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням і застосуванням законів у оборонно-промисловому комплексі. Розкрито сутність повноважень військових прокуратур щодо представництва інтересів громадян і держави в судах у військовій сфері. Окреслено повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність та здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень. З'ясовано специфіку повноважень військових прокуратур при здійсненні нагляду за виконанням антикорупційного законодавства та протидії корупційним правопорушенням. Узагальнено повноваження військових прокуратур при здійсненні нагляду за дотриманням прав і свобод військовослужбовців.

Визначено можливості використання зарубіжного досвіду з метою удосконалення діяльності військових прокуратур в Україні. Надано рекомендації щодо удосконалення адміністративно-правових форм та методів взаємодії військових прокуратур з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями під час реалізації наглядових повноважень. Вироблено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення адміністративного законодавства, що регулює наглядову діяльність військових прокуратур в Україні.

Ключові слова: військова прокуратура, адміністративно-правовий статус, функціонально-організаційна структура, компетенція, повноваження, предмет відання, оборонно-промисловий комплекс, правопорушення, права і свободи військовослужбовців, адміністративне законодавство, оптимізація, удосконалення.

АННОТАЦИЯ

Евдокименко С. А. Административно-правовые основы становления военных прокуратур в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Научно-исследовательский институт публичного права, Киев, 2017.

Диссертация посвящена определению особенностей административно-правовых основ становления военных прокуратур в Украине. Осуществлен историко-правовой обзор и установлены закономерности становления и развития административно-правового статуса военной прокуратуры в Украине. Раскрыто содержание целевого блока административно-правового статуса военной прокуратуры, который состоит из целей, задач, функций и принципов деятельности данного органа. Подчеркнуто, что цель деятельности военной прокуратуры обусловлена ее административно-правовым статусом, местом в системе органов прокуратуры, а также предназначением как правоохранительного органа. Обоснована целесообразность классификации задач деятельности военной прокуратуры на общие и специальные. С учетом принципов построения управленческих систем и специфики деятельности военной прокуратуры в Украине выяснены особенности ее функционально-организационной структуры. Раскрыто содержание отдельных нормативно-правовых актов и предложены пути оптимизации правовых основ деятельности военной прокуратуры в Украине. Определено современное состояние и место административно-правового регулирования в системе правовых основ становления военных прокуратур в Украине.

Выяснена специфика административно-правового механизма реализации полномочий военных прокуратур, содержание которого образуют соответствующие формы управленческой деятельности (организационно-управленческая форма; нормативно-документальная форма, форма непосредственного руководства реализацией полномочий; методико-аналитическая форма). Уточнены полномочия военных прокуратур при осуществлении надзора за соблюдением и применением законов в оборонно-промышленном комплексе. С учетом специфики функций управления проанализированы формы проявления административно-правового механизма реализации военными прокуратурами предоставленных им полномочий в сфере оборонно-промышленного комплекса. Определены полномочия военных прокуратур при осуществлении надзора за соблюдением законов органами, осуществляющими оперативно-розыскную деятельность и досудебное расследование уголовных правонарушений. Определены возможности использования зарубежного опыта с целью совершенствования деятельности военных прокуратур в Украине. Сформулированы рекомендации по усовершенствованию административного законодательства, регулирующего деятельность военных прокуратур в Украине.

Ключевые слова: военная прокуратура, административно-правовой статус, функционально-организационная структура, компетенция, полномочия, предмет ведения, оборонно-промышленный комплекс, правонарушения, права и свободы

военнослужащих, взаимодействие, административное законодательство, оптимизация, совершенствование.

SUMMARY

Yevdokimenko S. A. Administrative and Legal Principles of the Formation of Military Prosecutor's Offices in Ukraine. – *On the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2017.

The thesis is focused on determining the features of administrative and legal principles of the formation of military prosecutor's offices in Ukraine. Organizational and functional structure of military prosecutor's offices in Ukraine has been considered. The current state and place of administrative and legal regulation in the system of legal principles of the formation of military prosecutor's offices in Ukraine have been determined.

The powers of military prosecutor's offices in implementing supervision over the observance and application of laws in the defense industry have been specified. The essence of the authorities of military prosecutor's offices in representing the interests of citizens and the state in courts in the military sphere has been revealed. The author has outlined the powers of military prosecutor's offices in supervising the observance of laws by the agencies that conduct operative and search activities and carry out pre-trial investigation of criminal offenses. The specificity of the powers of military prosecutor's offices in supervising the implementation of anti-corruption legislation and combating corruption has been clarified. The powers of military prosecutor's offices in supervising the observance of the rights and freedoms of military service personnel have been generalized.

Possibilities of using international experience in order to improve the activities of military prosecutor's offices in Ukraine have been determined. The author has provided recommendations for improving administrative and legal forms and methods of interaction between military prosecutor's offices and the state authorities, local self-governments and public organizations in the implementation of the supervisory powers. Suggestions and recommendations for improving administrative law regulating supervisory activities of military prosecutor's offices in Ukraine have been elaborated.

Keywords: military prosecutor's office, administrative and legal status, functional and organizational structure, competence, authorities, object of management, defense industry, offenses, rights and freedoms of military service men interaction, administrative law, optimization, improvement.